

Om Clausewitz

av Tommy Jeppsson

TITEL:

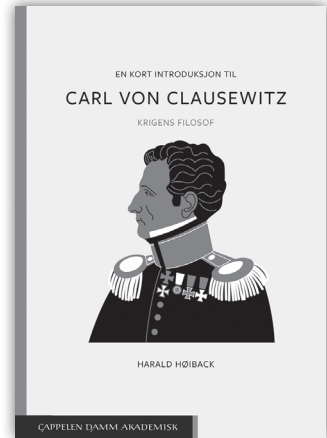
En kort introduksjon til Carl von Clausewitz
krigens filosof

FÖRFATTARE:

Harald Høiback

FÖRLAG:

Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2021.



NORSKE ÖVERSTELÖJTNANTEN Harald Høiback har genom sitt tidigare författarskap skapat sig ett namn som en tänkande officer, en intellektualist vars tankar och forskning är mycket väl värd att ta del av. Här anmäld bok avviker inte från Høibacks förmåga att skriva det som känns lätt att rekommendera.

Att gripa sig an och skriva ännu en bok om den store preussiske militärfilosofen är en utmaning i sig, då akademiskt väletablerade namn som Peter Paret, Hew Strachan, Azar Gat, Beatrice Heuser m fl kan antas ha avhandlat ämnet tämligen heltäckande. En läsning av Høibacks bok ger emellertid en helhetsbild av grundaren av den moderna militärteorin, således vem, var och hur var personen Carl von Clausewitz, utvecklingen av hans militärteoretiska tänkande liksom hans karriär, familj och äktenskap, allt satt i en kontext av dåtida rådande idéströmningar och samhällsanda. Författaren har därmed påtagit sig en mycket krävande uppgift.

Tanken ligger frestande nära att boken skulle vara svårtillgänglig för den läsare som befinner sig utanför den måttfullt omfattande kretsen av militärteoretiskt verkligt bildade.

Icke så, eftersom Høibacks sätt att skriva gör texten lätt att ta till sig, där inslagen av humoristiska formuleringar förstärker läsoplevelsen. Samtidigt ger författaren, som är disputerad i filosofi förutom innehavare av en mastergrad i historia, sin läsekrets inte bara kunskap och insikter utan också underlag för egenreflektion. Detta ska ses i ljuset av att Clausewitz bok *Om Kriget* inte tillhör det mera lättlästa, vilket starkt torde bidragit till att verket är mera omtalat än studerat på djupet, och här är Høibacks bok till stor hjälp för den som beslutar sig för att ta steget fullt ut och verkligen studera Clausewitz' världsberömda verk, vilket inte bara påverkat berömda fältherrar utan också statsmän.

En adderande fördel med Høibacks bok är att den kan läsas som en introduktion för den som vill studera/forska vidare i ämnet Clausewitz, varmed vederbörande kommer att vara väl förberedd. För den läsare med mera begränsade ambitioner är det recensentens syn att boken är den som främst bör rekommenderas av förefintlig litteratur i ämnet. Detta eftersom författaren lyckas med att på ett utmärkt pedagogiskt sätt för-

medla det centrala tänkandet hos Clausewitz, främst med utgångspunkt i den store tänkarens verk *Om Kriget*, men även dennes övriga författarskap lyfts fram vilket verkar förstärkande på här förmedlad rekommendation att läsa boken.

Inte så att Carl von Clausewitz tankar till alla delar är applicerbara på vår egen tid, långt därifrån och det är bl a beroende på att *Om kriget* skrevs under en tid då de tekniska innovationerna knappast uppvisade några större överraskningar. Samtidigt, då det gäller att tillskanska sig kunskap och insikter rörande krigets innersta väsen, håller Clausewitz' verk också i vår tid. Utan större konkurrens ska tilläggas, ävenledes taget i beaktande alla och inte alltför framgångsrika försök att förklara honom obsolet. Samtidigt är det en styrka med boken att författaren också behandlar det som inte kan lyftas fram som särskilt framstående tankar av den store militärteoretikern. De avgörande slagens stora betydelse är ett sådant sidospår som motsägs av att segrar kan vinnas genom exempelvis ett skickligt manövrerande som ställer motståndaren inför fait accompli där den franska arméns seger vid Ulm 1805 åstadkoms praktiskt taget utan skottväxling.

Høibacks bok förmedlar viktig kunskap till läsaren hur Clausewitz över tid såväl tolkats som misstolkats. Det senare beroende på att *Om Kriget* förmedlar djupt tänkande kring en komplex materia vilket ställer krav på läsaren, krav också som en försvarlig del av namnkunniga fältherrar inte uppfyllt särskilt väl. Således en bok som lika lite är ägnad förströdd bekantskap som ambitiös sträckläsning över kort tid. Båda sätten att tillnärma sig verket är dömda att misslyckas då läsandet kräver eftertanke och reflektion hos den som bestämmer sig för att verkligen läsa och försöka förstå vad Clausewitz skriver. Detta kräver i sin tur till lika delar

tid och tålmod där Høibacks bok är till stor hjälp för den hugade.

Om någon läsare har uppfattat Carl von Clausewitz tänkande som ett resultat av reflektioner skapade i länsstolen och vid skrivbordet så tas den villfarelsen effektivt bort genom läsandet av Høibacks bok. Under den här epoken drog ynglingar som skulle bli officerare på sig uniformen tidigt, i Clausewitz' fall ännu inte tonårig. Upplevelsen av krigets verklighet sådde fröet till senare utvecklade tankar om bl a friktionens och moralens betydelse. Det egenupplevda fick sedan över tid betydande vidareutvecklande intellektuell näring av den nära kontakt och det mentorskap som han fick av den militäre reformatorn, skriftställaren och grundaren av Militärsällskapet i Berlin, Gerhard von Scharnhorst. Till bilden ska tillfogas att Carl von Clausewitz uppväxt knappast kan ges karaktären att han föddes med guldsmeden i munnen. Dock var den tillräckligt socialt väletablerad för att med rådande förutsättningar i tiden möjliggöra en officerskarriär för den unge Carl. En karriär som Clausewitz själv inte sällan verkar ha upplevt för långsam där hans utförsgåvor alltför ofta inte kom till sin fulla rätt.

Clausewitz vittra intressen utanför den renodlade militära professionen, hans litterära intressen men inte minst studiet av filosofi har starkt bidragit till ett djuptänkande kring ämnet krig som håller också i vår tid, vilken förutom nämnda och återkommande försök att dödförklara Clausewitz tänkande ävenledes har sett ett antal ”konkurerande” mer eller mindre havererade militärteoretiska utgåvor komma av trycket och försvinna i glömska.

Det storpolitiska skeendet och den tidsanda som bars fram av denna utgjorde en tämligen oöverträffad plattform för den med förmågan att se skeendena och krigshändelserna utifrån ett större sammanhang men

också från dess djupt mänskliga dimension. Clausewitz tankar är inte iakttagarens situationsåtergivande utan analytikerns grundad på stor begåvning som genererar insikter, vilka inte försämras av hans studier av ämnet filosofi.

Carl von Clausewitz' äktenskap med Marie, född grevinna von Bühl var, förutom att det kan betraktas som mycket lyckligt, en inte helt oviktig dörröppnare till inflytelserika personer och miljöer som kunde tjäna en ambitiös man. Nu var saken den att inte heller hustrun kan beslås med att ha saknat ambition. Hon verkade nära maktens topp i Berlin vilket hade en förstärkande effekt för att dörrarna skulle öppnas till salongerna också för hennes man, även om denne inte kan karakteriseras som något salonglejon eller överdriven marknadsförare av den egna personen. En egenskap Carl von Clausewitz delade med själva modellen för den tyske generalstabsofficeren som kom att karakteriseras som *mehr seien als scheinen*.

Hustruns arbete med att, efter makens död, utge dennes verk, sågs utifrån samtidens förhärskande synsätt som mindre passande sysselsättning för en kvinna, vilket sannolikt förstärktes av ämnet för verket. Om omgivningen betraktade Marie von Bühls arbete med att utge makens bok som apart så var det ett synsätt som den driftiga adelsdamen verkar ha lagt liten vikt vid.

Särskilt som hon, också utgående ifrån sin tids måttstock, knappast kunde anses vara en person som ängsligt anpassade sig efter andras göranden. Under den tid de fick tillsammans hade hustrun ävenledes ett välgörande inflytande på sin mans sinnesrelaterade stabilitet då Carl von Clausewitz, i likhet med vad som är fallet med många stora begåvningar, kunde uppvisa tendenser till mental berg-och-dalbana.

Harald Høiback har nedlagt ett verkligt omfattande arbete som förtjänar att elogeras. Han har lyckats med konststycket att skriva mycket intresseväckande om ett till lika delar komplicerat ämne som en dito personlighet. Han har dessutom lyckats med konststycket att skriva en lättläst bok. En stor bedrift, då en penna förd i samma ämne lätt hade kunnat åstadkomma ett tämligen svårforcerat aktstycke. På detta sätt kan Høibacks bok karakteriseras som en aptitretare. Läsaren lägger ifrån sig boken efter ett antal angenäma timmar i läsfåtöljen med känslan av att vilja ta sig an *Om Kriget*, antingen som förstagångsläsare eller i syfte att genom ytterligare läsning av Carl von Clausewitz' verk nå ökad förståelse och insikt för krigets innersta väsen.

Recensenten är överstelöjtnant, ledamot av KKrVA och redaktör för dess handlingar och Tidskrift.